

Kapadokyalı Bir Kilise Babası: Aziz Basil ve Hıristiyanlığın Şekillenmesine Etkisi

Halil Temiztürk*

Öz

Kudüs merkezli ortaya çıkan Hıristiyanlığın yayılmasında Anadolu toprakları önemli bir yere sahiptir. Dinin temel direklerini oluşturan doktrinlerin belirlendiği konsillerin çoğu Anadolu topraklarında gerçekleşmiş ve Pavlus sayesinde yine Hıristiyanlık Anadolu'da yayılma göstermiştir. Ancak Pavlus kadar tanınmasa da, Anadolu'da yetişen ve Hıristiyanlığın şekillenmesinde aktif rol olan isimler vardır. Kapadokya Babaları olarak anılan Basil, kardeşi Gregory ve Nazianzuslu Gregory de bu isimler arasında sayılabilir. Bunlar arasında yer alan Basil, teslis ilkesinin akide haline gelmesinde, manastır hayatının düzenlenmesinde ve Hıristiyan toplumunu bir arada tutmada önemli roller üstlenmiştir. Bu çalışmada bu üç Kapadokya Babasından özellikle piskopos olması yönüyle ve siyasi etkileri ile daha aktif rol oynayan Basil'in hayatı ve Hıristiyanlığa yaptığı katkılar ele alınmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hıristiyanlık, Basil, Kapadokya, Teslis, Manastır.

Abstract

A Cappadocian Father: St. Basil and his Effect on the Formation of Christianity

Anatolian territory has an important place in the spread of Christianity whose center is Jerusalem. The fundamental doctrines of this religion took place in Anatolia. Thanks to Paul's mission, Christianity spread in Anatolia. Even though are not known as Paul, there are many people who grown up in Anatolia and played an active role in spreading Christianity. We can regard such as Basil, Gregory and his brother Gregory Nazianzus, are known as the Cappadocian Fathers. Among those names, Basil had an important role in the explanation of the trinity principle, the regulation of monastic life and formation the body of Christian community. In this article Basil will be argued, who is one of the three Cappadocian Father, He served as a bishop and played a more active role with political power.

---

* Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Bilim Dalı, haliltemizturk@gmail.com

Halil Temiztürk

Key Words: *Christianity, Basil, Cappadocia, Trinity, Monastery.*

Atıf: Halil Temiztürk "Kapadokyalı Bir Kilise Babası: Aziz Basil ve Hıristiyanlığın Şekillenmesine Etkisi", *KTÜİFD*, c. 3, sy. 1, Bahar 2016, ss. 35 - 61.

Giriş

Hz. İsa'nın tebliği ile Kudüs merkezli Yahudi toplumunu hedef alan Hıristiyanlık, onun ardından yönünü İsrailoğulları dışına çevirmiştir. Dini yayma görevini üstlenen havariler, bu süreçte gitmiş oldukları bölgelerdeki halkların yerleşik gelenekleri ile karşı karşıya kalmışlardır. Özellikle daha çok mühtedi kazanmak için herkes ile her şey olabileceğini söyleyen Pavlus'un esnek misyon anlayışı¹ ile yelpazesini genişleten Hıristiyanlık, bu dışa açılma sürecinde bazı problemler ile karşı karşıya gelmiştir. Öncelikle Hıristiyanlığın, Yahudiliğin bir kolu olarak mı kalacağı yoksa gentile diye tabir edilen Yahudiler dışındaki dünyaya mı hitap edeceği üzerine başlayan tartışmalar erken dönem Hıristiyanlığın meşgul olduğu bir problem olmuştur. Bir taraftan başında Yakup'un olduğu Kudüs cemaati, diğer yandan gördüğü vizyon ile bizzat İsa tarafından görevlendirildiğini söyleyen² Pavlus'un hedefi farklılaşmaya başlamıştır. Pavlus ve Barnabas'ın Antakya seyahatleri ile başlayan süreçte pagan gelenekten gelenlerin şeriate karşı kayıtsız davranmaları ve sünnet olmadıkları haberi cemaat içinde huzursuzluk doğurmuştur. Her ne kadar, Havariler Konsil'i³ ile bu durum geçici olarak tatlıya bağlansa da⁴ bu yatıştırma cemaat içinde oluşan çatlakların sadece geciktirilmesi anlamına gelmekteydi.

Bundan sonraki süreçte Hıristiyanlık bir yandan Yahudilikten bağımsızlaşmanın yollarını ararken, diğer yandan Grek ve Roma gelenekleri ile etkileşim sürecine girmeye başlamıştır. Bu iç ve dış etkiler ister istemez bazı teolojik tartışmaları beraberinde getirmiştir. Pavlus sonrası, en keskin tartışmaların müsebbiplerinden biri ise Sinoplu Marcion⁵ ol-

1 I. Korintliler 9:22.

2 Elçilerin İşleri 22:1-21.

3 Elçilerin İşleri'nde Yeruşalim Toplantısı olarak geçen toplantıda Pavlus, Barnabas ve birkaç arkadaşı ihtiyarlar ve elçiler ile tartışmış, ardından onların izni ile yeniden Antakya'ya gönderilmiştir. Bkz. Elçilerin İşleri 15:1-22.

4 Mehmet Çelik, *Süryani Tarihi*, (Ankara: Ayraç Yayınevi, 1996), s. 31.

5 II. yüzyılın önemli isimlerinden biri olan Marcion, Eski Ahit'in ortaya koyduğu kindar Tanrı'nın Yeni Ahit'in sevgi dolu Tanrısı'ndan farklı olduğunu söylemiştir. Hıristiyanlığın Yahudilikten tamamen farklı olduğunu belirtmiş, bunun içinde Yahudi referanslarının olmadığını düşündüğü Luka İncilini ve Pavlus'un mektuplarını kanonik saymıştır. Böylece Kutsal Kitap kanonunun oluşmasına dolaylı katkı sağlamıştır. Bkz. Robert L. Wilken, "Marcion", *Encyclopedia of Religion* (E.R), VIII, s. 5701; Gerd Lüdeman, *Heretics: The Other Side of Early of Christianity*, tr. J. Bowden, (London: SCM Press, 1996), s. 167. Şinasi Gündüz, *Pavlus Hıristiyanlığın Mimarı*, (Ankara: Ankara Okulu Yayınları,

muştur. Marcion'un Hıristiyanlığı Yahudi köklerinden koparması hedefi ile başlayan bağımsızlaşma çabası, kanonik Kutsal kitap algısını da etkileyecek, IV. yüzyıla kadar her ne kadar kutsal kitap listesi büyük oranda belli olsa da bunun için İznik Konsili'ne kadar bir süre geçecektir.

İlk üç yüz yıl boyunca pagan Roma İmparatorluğu'nun baskılarına maruz kalan Hıristiyanlar, MS. 313 yılında Milan Fermanı ile en azından diğer din ve kültürler gibi eşit muameleye kavuşmuştur. Bu aşamadan sonra pagan Roma, artık bu dinin yılmaz savunucusu olmuştur. İmparatorluğun içinde yeşeren Hıristiyanlığa bir zaman zulmeden Roma bu sefer, ortodoks öğretiye ters düşenlere karşı heretik avı başlatmış, ilmi takibattan Samsatlı Pavlus, Arius, Nestorius gibi isimler nasibini almış, eserleri ve düşünceleri yok edilmeye çalışılmıştır. Böylece kilisenin öğretileri imparatorluğun desteğiyle resmîyet kazanırken, diğer yandan da konsillerle İsa'nın tabiatı başta olmak üzere birçok doktrin de zamanla sabitlenmeye ve bu resmi öğretinin dışında kalanlar ise heretik damgası ile dışlanmaya devam etmiştir. İmparatorluk destekli akide belirleme işi kimi zaman farklı grupların farklı zamanlarda heretik damgası yemesi ile sonuçlanmıştır. Efes ve Kadıköy konsillerinde yaşanan İsa'nın tabiatı ile ilgili alınan kararlar bu duruma örnek teşkil etmektedir. Efes Konsili'nde İsa'nın iki farklı tabiatı olduğunu söyleyen diyofizit akidenin reddedilmesi üzerine ve bu anlayışa sahip olanlar aforoz edilmiş, bu gelişme üzerine diyofizitler İran ile yakınlaşmıştır. Bu durum imparatorluğu harekete geçirmiş ve toplanan Kadıköy Konsili'nde tek bir ilahi tabiatın var olduğu kararı olarak monofizitler küstürülmüştür.⁶

İşte Hıristiyanlığın şekillenmeye başladığı, ortodoks ve heretik ayrımının keskinleştiği bu teolojik atmosfer içerisinde doğan Basil, piskoposluk görevinin vermiş olduğu din-siyaset erki ile Kutsal Ruh'un teslis uknumlarına eklenmesine katkı sağlamıştır. Ailesi tarafından ilk eğitimini Kapadokya'da alan Basil daha sonra düşünce dünyasını derinden etkileyecek bir yer olan Atina'da kalmıştır.⁷ Basil'in Pagan geleneklerin hala aktif olduğu Atina'da kalması, buradaki farklı düşüncelere sahip kişileri tanımasını, Grek yazarların eserlerini okuma fırsatı yakalamasını ve böylelikle

---

2004), s. 19.

6 Şinasi Gündüz, *Hıristiyanlık*, (İstanbul: İsam Yayınları, 2013), s. 39.

7 St. Basil the Great, *Catholic Encyclopedia*, <http://www.newadvent.org/cathen/02330b.htm>, (Erişim Tarihi, 24.05.2016).

teslis unsurlarının yorumlanmasında bu birikimlerden faydalanmasını sağlamıştır.⁸ Basil'in *Address To Young Men On Reading Greek Literature' (Genç Adam'a Hitaben: Grek Felsefesinden Nasıl Yararlanılır)*⁹ adıyla yazdığı eserde de Grek düşünürler için *'onların görüşlerini dikkatlice dinlemek gerektiğini çünkü hedeflerinin ortak olduğunu'* söylemesi¹⁰, onun bu konudaki düşüncelerini yansıtmaya adına önemlidir. Basil'in Grek felsefesini Hıristiyan akidelerinin açıklanması noktasında referans olarak kullanması yönüyle de Pavlus gibi hareket ettiği söylenebilir.

Hıristiyan literatüründe, *"Yükselen Aryüşü akıma karşı Tanrı'nın Doğu'da bahsettiği bir kurtarıcı, surları sağlamaştıran bir tamirci"*¹¹ olarak anılan Basil, Arius ve Arius sonrası heretik kabul edilen gruplara karşı ortodoks öğretiyi savunmuştur. İznik Konsil'i ilkelerini savunması, teslis uknumlarına yapmış olduğu felsefi açılımlar, manastır hayatını düzenleyen kuralları belirleme gibi birçok alanda etkin olan Basil'in düşünceleri birçok Hıristiyan düşünürün eserlerine yansımıştır. Aziz Augustin, Papa I. Leo gibi isimler kadar Kadıköy Konsili'nde alınan kararlar da onun doktrinsel otoritesine bir kanıt olarak değerlendirilmiştir. Basil'in ilahi gerçekliği tanımlarken kullandığı din dili ve şekilsel metaforlar, imge teologları olarak da bilinen John Damascus ve Theodore Studius gibi kişiler tarafından kutsal imgelerin tanımlamalarında ve yorumlanmalarında kullanılmıştır.¹²

A. Aziz Basil ve Kapadokya Bölgesindeki Hıristiyanlık

Basil, MS. 329-330 yıllarında dönemin Caeseria (Kayseri) olarak bilinen bölgesinde doğdu.¹³ Bazı kaynaklar, ailesinin Pontus bölgesinde sahip olduğu topraklarla imtiyazlı bir konumda olduğunu ve Roma'nın

---

8 Basil, *Letters IV*, (İng.) çev. Roy J. Deferrari, (Massachusetts: Harvard University Press,1934), s. 368.

9 Adı geçen bölüm Basil'in mektupları arasında yer almaktadır ve yukarıda adı geçen eserin son bölümünde İngilizce olarak yayınlanmıştır.

10 Basil, *Letters IV*, s. 368.

11 John Henry Newman, *The Church of The Fathers*, (Dublin, 1857), s. 4.

12 Anne Karahan, *Beauty in the Eyes of God Byzantine Aesthetics and Basil of Caesare*, *Revue Internationale des Études Byzantines*, (2012), s. 165.

13 St. Basil, *Contra Eunomium*, (Against Eunomius) translated by Mark Delcogliano and Andrew Radde-Gallwitz, (Washington: The Catholic University Of America Press, 2011), s. 6.

Hıristiyanlara yaptığı baskı dönemde kahramanca bir tavır takındığından bahsederler.¹⁴ Hıristiyan teolojisine yaptığı katkılar nedeniyle Batı literatüründe 'Great' lakabı ile bilinen¹⁵ Basil, yakın arkadaşı Nazianzuslu Gregory¹⁶ ve küçük kardeşi Gregory¹⁷ ile birlikte 'Kapadokya babaları' üçlüsünü oluşturan isimdir.

Anadolu yarımadasının ortasında yer alan ve önemli yollar üzerinde olan Kapadokya mevcut yapısı ile birçok kültürün, inancın ve felsefenin harmanladığı bir yerdir. Pavlus ile Anadolu topraklarına taşınan Hıristiyanlık, Pavlus sonrasında da gelişimini sürdürmüş, III. yüzyıldan itibaren bu yayılma Kapadokya bölgesini de içine alacak şekilde genişlemiştir. Kapadokya'da bir takım yerel sinodların¹⁸ toplanması, Roma zulmünden kaçan çok sayıda insanın yer altı şehirlerine sığınmaları Hıristiyanlığın bu bölgede oldukça yayıldığını gösteren bilgilerdir. Bütün bu etkiler bir taraftan Kapadokya'yı I. yüzyıldan itibaren Hıristiyan gruplara; III. yüzyıldan itibaren de yıllık sinodların ve kilise toplantılarının gerçekleştirildiği önemli bir teolojik merkez haline getirmiştir.¹⁹ Bu atmosfer bölge halkının Hıristiyanlığa geçmesini hızlandırdığı kadar III. yüzyılda Kayseriya piskoposu Firmilianus ve Niksarlı Thamumaturgos gibi isimlerin yetişmesine de etki etmiştir.²⁰ O tarihlerde Pontus bölgesinin sınırları içinde kalan Kapadokya²¹ bölgesindeki Hıristiyanlığın özellikle Origen'in öğrencisi ve 'mucize işleyicisi' unvanı ile bilinen Gregorios Thamumaturgos'un çalışmaları ile yayıldığı bilinir. Gregorios'un öğrencileri arasında Basil'in büyükannesi olan Makrina'da vardır.²² Dolayısıyla Thamumatur-

14 Gribomond, "Basil", s. 135.

15 David L. Balas, "Basil of Caesarea", *Encyclopedia of Religion*, Second Edition, ed. Lindsay Jones, (Thomson Gale, 2005), c. II, s. 797.

16 Nazianzus, günümüzde Aksaray'a bağlı Nenezi-Bekarlar yöresi, Nyssa ise Niğde şehridir.

17 Makale içerisinde Kapadokya Babaları olarak geçen isimler arasında yer alan Gregory adlı iki farklı isim olması sebebiyle, Basil'in kardeşi olan Gregory için Nyssalı Gregory, arkadaşı olan Gregory için ise Naziansuzlu Gregory ismi tercih edilecektir.

18 Konsillerin aksine daha çok yerel çaptaki sorunların tartışıldığı toplantılardır.

19 Engin Akyürek, "MS. IV.-XI. Yüzyıllar: Kapadokya'daki Bizans", Kapadokya, ed. Metin Sözen, (İstanbul: Ayhan Şahenk Vakfı, 1998), s. 232.

20 Turhan Kaçar, *Geç Antikçağ'da Hıristiyanlık*, (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2009), s. 111.

21 Gribomond, "Basil", s. 135.

22 Hasnpeter Tienfenbach, *Anadolu'nun Azizleri*, çev. Nezh Başgelen, (İstanbul: Arkeolo-

gos'un felsefesini büyükannesi vasıtası ile alan Basil, Hıristiyanlığın yayılması için çaba göstermiş ve aile bireylerine de bu durum etki etmiştir. Basil'in Nyssa gibi diğer kardeşi Sebasteli Peter, kız kardeşi Macrina da döneme etki eden önemli isimler arasında yer almakta ve Hıristiyanlar tarafından saygı duyulmaktadır.²³

Bu coğrafi ve kültürel ortamda zengin bir aile içerisinde doğan Basil, ilk eğitimini Hıristiyan ilahiyatı üzerine aldı. Düşüncelerini büyük ölçüde şekillendirecek olan retorik geleneğini ilk öğretmeni olan babasından almıştır.²⁴ Basil, babasının ölümünden sonra eğitimini Kayseri'de 345-347 yılları arasında devam ettirdi. 348-350 yılları arasında, kendi felsefesi ve retorik geleneğini inşa edeceği eğitimini İstanbul'da aldı. 351 yılında, zamanın önemli eğitim merkezlerinden Atina'ya giden Basil 356 yılına kadar burada retorik, felsefe ve ilahiyat eğitimi aldı. Aldığı bu felsefi eğitim ve Himerius gibi pagan inanışa sahip öğretmenlerinden²⁵ aldığı birikim, ilerde onun düşüncelerini şekillendirmeye yardım etmesi açısından önemlidir. Basil, aldığı bu eğitimi daha ileriye taşımış, retorik bilgisini ilahi tabiat, insani tabiat, doğa, kişilik, Kutsal Ruh gibi Hıristiyan akidelerini açıklamada kullanmıştır.²⁶

Basil ile Nazianzuslu Gregory Atina'da yaşadıkları yıllarda hemşehri olmaları dolayısıyla birbirlerine zor günlerde destek olmuşlardır. Bu durum birlikte teolojik argümanlar üretmelerine, yaptıkları tartışmalarla zihin dünyalarının daha dinamik haline gelmesine zemin hazırlamıştır. Basil'in Atina'daki diğer bir arkadaşı ise, 361-363 yılları arasında Roma imparatoru olacak olan ve eski pagan inançlarını yeniden canlandırmayı deneyecek olan Flavius Claudisus'dur.²⁷ Zamanın Atina'sı henüz sağlam bir zemine dayanmayan bir Hıristiyan için birçok ayartmaların olduğu ve bu nedenle ayakta kalmanın çok zor olabileceği bir yerdir. Bu açıdan, Na-

---

ji ve Sanat Yayınları, 2001), s. 155.

23 Gribomond, "Basil", s. 135.

24 Balas, "Basil of Caesarea", c. II, s.797.

25 St. Basil the Great, *Catholic Encyclopedia*, <http://www.newadvent.org/cathen/02330b.htm>, (Erişim Tarihi, 24.05.2016).

26 Basil'in retorik bilgisinin düşüncelerine etkisi için bkz. George L. Kustas, "Saint Basil and the Rhetorical Tradition", *Basil Of Caesarea: Christian, Humanist, Ascetic A Sixteen-Hundredth Anniversary Symposium*, Part One, edited by Paul Jonathan Fed Wick, (Canada: Pontifical Institute Of Mediaeval Studies, 1981), s. 221-279.

27 Tienfenbach, *Anadolu'nun Azizleri*, s. 156.

zianzuslu Gregory, karşılarında iki yol olduğunu, birincisi ve üstün olan kilise yolu; ikincisi ise üstün görmedikleri okul yolu olduğunu söylemiştir.²⁸

Ayrıca Atina'da pagan ritüellerini de yakından görme fırsatı bulan Gregory ve Basil'in bu düşüncelerini daha sonra sistemleştirecekleri, tesis ilkelerine katkı sağlamak için kullanacaklarını burada hatırlatmak gerekmektedir.²⁹ Basil bu durumu, Hıristiyan ilahiyatına da yardımcı olacak pagan inançların amacına uygun olarak kullanılabileceğini ifade etmiştir. '*Gülü koparıırken dikenine de dikkat et. Arı da sadece çiçeğin güzel kokusundan ve renginden zevk almamalı, faydalı balı kazanmaya da dikkat etmeli*'³⁰ sözü bu durumun açık bir yansımasıdır.

Düşünce temellerini derinden etkileyecek Atina döneminden sonra, 356 yılında memleketine dönen Basil, vaftiz olduktan sonra, Mısır, Filistin, Suriye ve Mezopotamya'yı dolaşarak asketik yaşama dair tecrübeler edinmiştir.³¹ 364 yılından itibaren, görüşlerinin kilise rahibi olması dolayısıyla resmi bir hüviyet kazandığı Basil, dönemin Metropoliti olan Eusebius'ün ölümü üzerine de 370 yılında Kayseriya piskoposu olmuştur. Basil, 379 yılından ölümüne kadar geçen sürede Valens gibi imparatorların kararlarına karşı durmakla ve Arius'ün ortaya koyduğu fikirlerle mücadele etmeyi amaçlamıştır. Basil, bir taraftan etkisi azalan asketik yaşamı canlandırmaya diğer taraftan da rahiplik görevini sürdürmeye çalışmış, kendisini İznik Konsil'i kararlarını savunmaya ve Hıristiyan hayır işlerini idare etmeye adanmıştır.³²

Basil'in imparatorlarla girdiği mücadelenin aksine dini meselelerde daha uzlaştırıcı bir role sahip olduğu mektuplarından bilinmektedir. Kutsal Ruh'un Tanrılığını kabul etmeyen Pneumatomakhetes grubunu da uzlaştırıcı bir dil ile kazanmaya çalıştığı da ifade edilmektedir.³³ Özellikle

---

28 Tienfenbach, *Anadolu'nun Azizleri*, s. 156-157.

29 Edward R. Hardy, *Christology of the Later Fathers*, (London: The Westminster Press, 1954), s.115.

30 Philip Schaff, *Nicene and post-nicene fathers of the Christian church: first series: Augustin the writings against the manicheans and against the donatists*, (Edinburgh: T&T Clark; Michigan: William B. Eerdmans Publishing, 1989), c. III, s. 543.

31 J.G. Davies, *The Early Christian Church*, (London: The Trinity Press, 1965), s. 166.

32 Gribomond, "*Basil*", s. 136.

33 Tienfenbach, *Anadolu'nun Azizleri*, s. 167.

Basil'in Tarsus Piskoposuna yazdığı mektuplarda bu uzlaşmacı üslup ile çekişmelere son verme niyetinde olduğu gözlenmektedir.³⁴

Basil, yaşadığı dönemde yaptıkları ile kendisinden sonra gelecek Kilise babalarını bir hayli etkilemiştir. Özellikle Hıristiyan kültürünün sınırlarını belirleme, asketik yaşama gönüllü katılımı teşvik etme ve böylece episkopal bir kurum hüviyeti kazanmasına katkı sağlamış bu yönüyle de 'Doktor' lakabı ile anılmıştır.³⁵ Ayrıca yazdığı eserlerdeki hitabet gücü ile de kendisinden sonra geleceklere etkili bir miras bırakmıştır. Her ne kadar piskopos atamalarında kendisine gönül koyduğu³⁶ bilinse de ölümü üzerine Nazianzuslu Gregory için yazdığı cenaze mersiyesi Hıristiyanlık tarihinde hitabet geleneğinin önemli bir örneğini temsil etmektedir.³⁷ Hıristiyan liturjisinde önemli bir yere sahip olan Basil, hem Doğu Hıristiyanlığında hem de Batı'da saygın kabul edilen isimlerden olmuş, bu açıdan 1 Ocak tarihi 'Aziz Basil Günü'³⁸ olarak belirlenmiştir. Basil aynı zamanda Gregory ve Aziz John Chrysostom'un içinde bulunduğu 'Üçlü Kutsallar Günü' olarak bilinen 30 Ocak tarihinde de anılmaktadır.

Basil, arkadaşı Gregory ile birlikte Origen'in çalışmalarından derlediği '*Philokalia*' ile '*Rules*' adında Grek monastisizminin değerlendirildiği ortak bir çalışma yapmıştır. Basil'in Arius sonrası dönemde onun görüşlerini devam ettiren Eunomius'e hitaben yazdığı '*Against Eunomius*' eseri, Yeni Ahit'in 1553 ayetini içeren antoloji çalışması olan '*Moralia*' ve '*On the Judgement of God*' ile '*On the Faith*' gibi eserleri bilinen çalışmaları-

---

34 Basil, *Letter 123-124*, <http://www.newadvent.org/fathers/3202114.htm>, (Erişim Tarihi, 29.02.2016).

35 Gribomond, "*Basil*", s. 135.

36 Basil 370 yılında piskopos olduktan sonra, kendi piskoposluk bölgesindeki iktidarını güçlendirmek için kardeşi Gregory için Nevşehir bölgesi olmak üzere birkaç yeni piskoposluk vazifesi tahsis etmiştir. Arkadaşı Gregory ise Basil tarafından rızası olmadığı halde Sasima Piskoposluğu'na getirilmiştir. Gregory'nin ifadeleri ile burası susuz, çorak ve oldukça küçük bir köydür. Basil'in bu kararı ile iki arkadaş arasındaki inişli çıkışlı ilişki bitme noktasına gelmiş, Gregory sonunda babasının ısrarıyla başpiskoposun emrine itaat etmiş fakat nihayetinde Sasima'yı askerlerle kuşatan Anthimus tarafından istemeyerek de olsa çok kısa bir süre sürdürdüğü bu görevinden uzaklaştırılmıştır. Bkz. Elif Tokay, *Anadolulu Bir Kilise Babası: Nazianuzlu Gregory*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haziran, 2007), s. 64-65.

37 Kaçar, *Geç Antikçağda Hıristiyanlık*, s. 17.

38 Takvim farklılığından dolayı Batı'da 'Basil Günü', 14 Haziran'a denk gelmektedir.

dır.³⁹ Görüşlerinin temel direğini oluşturan Kutsal Ruh'a dair değerlendirmelerini de *'On the Holy Spirit'* adlı eserinde bulmak mümkündür. Bunun yanında asketik yaşama dair mektupların oluşturduğu *'Ascetica'*, vaaz ve söylemlerinin bulunduğu *'On the Hexameron'* ve *'On the Psalms'* eserleri mevcuttur.⁴⁰

B. Basil'in İçinde Doğduğu Teolojik Tartışmalar

Milan Fermanı ile Roma'nın gözünde diğer mevcut inanışlar ile eşit bir dereceye ulaşan Hıristiyanlık için geçmişte yaşanan devlet takibatı ve eziyetlerin yerini bambaşka sorunlar almaya başlamıştır. 318 yılında Theodosius ile resmi din olarak Hıristiyanlığı seçen imparatorluk, ana akım ortodokslar ile onlar tarafından heretik sayılan gruplar arasında tercih yapma ve imparatorluğun selametini korumak için bir dizi faaliyete başlamıştır. Konsiller toplamak, konsile başkanlık etmek, konsil sonucunu kabul ettirmek gibi vasıfları kendisinde toplayan bir Roma dönemi başlamıştır. Kayzaropapizm'in⁴¹ (Caesaropapizmin) artık iyiden iyiye hissedildiği bu ilk dönem Hıristiyanlık tarihinde en önemli ve kapsamlı mezhep ayrılıklarından birisini⁴² oluşturan Arius ile başlayan akım yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Arius, Hıristiyanlık için temel bir akide olan İsa'nın tabiatı ile ilgili (Kristoloji) tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Arius, Oğul'un ezeli olmadığını, sonradan yaratılan ontolojik olarak ondan farklı olduğu için (gennetos), Tanrı olmadığını söylemiştir. Arius Oğul'un Tanrı ile aynı özden (ousia) olmadığını söylerken onun sıradan

39 Gribomond, "Basil", s. 136.

40 J.G. Davies, *The Early Christian Church*, s. 167. Özellikle Basil'in teolojik değerlendirmelerini içeren 'Letters', 'On the Hexameron' 'De Spiritu Sancto' (Kutsal Ruh hakkında) eserleri için bkz. <http://www.newadvent.org/fathers/3202.htm>, (Erişim Tarihi, 24.12.2015). Mektuplarının matbu metinleri 1924 ile 1934 yılları arasında farklı mekanlarda basılmıştır. bkz. Saint Basil, *The Letters With An English Translation*, By Roy J. Deferrari, c. I, (New York: G. P. Putnam's Sons, 1924); Saint Basil, *The Letters With An English Translation*, By Roy J. Deferrari, c. IV, (Massachusetts: Harvard University Press, 1934); Philip Schaff- Henry Wace, *Nicene and post-nicene fathers of the Christian church: second series: St. Basil letters and select works*, (Edinburgh: T&T Clark; Michigan: William B. Eerdmans Publishing, c. VIII, 1989).

41 Dinsel ve siyasal yetkinin bir elden yönetilmesi anlamına gelmekle beraber, makalede Roma'nın kilisenin teolojik kararlarına müdahale etmesi ve Ortodoks inancın yerleşmesi için yaptığı hamleleri ifade eder.

42 Bilal Baş, "Monoteist bir Hıristiyanlık Yorumu: Aryüsçülük Mezhebi", *Divan Dergisi*, 5/9 (2000), s. 167.

bir mahlûk ya da insan olduğunu da söylememiş, Oğul'un insanlarla Tanrı arasındaki büyük aracı (medyatör), kutsal varlık ve yaratma vasıtası şeklinde tasvir etmiştir.⁴³ Arius bu ifadeleri ile resmi kilise öğretisine darbe vurduğu için büyük tartışmaların alevlenmesine neden olmuştur.

İskenderiye'de başlayan bu kıvılcım, sinodlar ile çözülemeyince, ekümenik bir konsilin toplanması şart olmuştur. İskenderiye piskoposu Aleksander ve öğrencisi Athanasiüs'ün savunduğu teoloji siyasi zümrenin, tebaasının düzeni koruma amacı ile birleşince İznik Konsili'nde (325) heretik damgası yiyen Arius olmuştur. Teolojik kararların çoğu zaman siyasi zümrenin gölgesinde kaldığının bir örneği olan Arius, muhalifleri ile dönüşümlü olarak üstünlüğü ele geçirmişse de Arius'ün ölümünde sonra bu fikirlerin etkisi giderek kaybolmuştur. Pavlusçu çizgiyi temsil eden ortodoks Hıristiyanlık anlayışı bir defa daha Kilise içindeki hakimiyeti ele geçirmiştir.⁴⁴

İznik itikat metninde yer alan, bazı kavramların piskoposların ve halkın nazarında ifade ettikleri anlamlar, Hıristiyan dünyanın teolojik şekillenmesinde anahtar rol oynamamıştır. Zira bu kelimelerin, konsile katılanlar tarafından kabulü veya reddedilmesine dair herhangi bir ek açıklama yapılmaması, konsil sonrasında atılan imzaların hangi kavramın karşılığı olarak kabul edildiği gibi belirsizlikler yeni uyumsuzlukların çıkmasına neden olmuştur. İznik Konsili'nde İsa'nın Tanrı ile aynı özden olduğunu ifade eden (*homoousios*), farklı bir maddi temeli veya şahsı olduğunu belirten (*hypostasis*) ve Ariusçülere daha yakın geleceği düşünülerek vazgeçilen benzer öz (*homoiosios*) kavramları aslında birçok konsilin ve muhalif seslerin temel argümanlarıdır. Dini tartışmaların uzağında olan ve yaşanan kavgaların nihayete ermesini amaçlayan Konstantin için teolojik kavramlar çok da önemli değildir. Amaç imparatorluğun birliğidir ve bu nedenle önemli olan İsa'nın Baba'ya hangi sıfatla bağlanacağı değil, hangi sıfatın daha geniş bir mutabakatı sağlayacağıdır.⁴⁵ Böylesine bir kaygı, sorunları çözmemiş daha da arttırmıştır.

Konstantin'in ölümünden sonra aynı adı taşıyan oğul Konstantin zamanında Ariusçu piskoposlar önemli kiliselerin başına geçirilmiştir.

43 Bkz. Rowan Williams, *Arius Heresy and Tradition*, (Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing, 2002), s. 95-117.

44 Baş, "Monoteist bir Hıristiyanlık Yorumu: Aryüsçülük Mezhebi", s. 185.

45 Kaçar, *Geç Antikçağ'da Hıristiyanlık*, s. 83.

Diğer taraftan Origen Okulu temsilcileri de İznik kararlarındaki ilahi birlik ilkesinin tam netliğine kavuşmadığını düşünerek kavgaya hazırlık yapmaktadır.⁴⁶ Konstantin'in teolojik ve politik meselelerde etkili bir isim olarak düşündüğü Arius'ün müttefiki Eusebius'u piskoposluk görevine getirmesi bu dönemde Arius taraftarlarının gücünü perçinlemiştir.⁴⁷ 337 yılında Konstantin'in ölümüne kadar her ne kadar memnuniyetsizlikler olsa da yeni bir itikat metni üretilmedi. Antakya (341), Serdika (343), Filippolis (344) gibi yerel konsiller çeşitli inanç kredoları üzerinde çalışsa da ortak bir çözüm bulunamamış, bu karışıklıklar bir yandan kiliseleri diğer yandan devletin iç düzenini alt üst etmiştir.⁴⁸

Basil'in Arius için kullandığı '*Hakikatin düşmanı, utanmazlık ve cesaretle ortaya çıkan, acı bir kök gibi ölümcül bir meyve üreten kişi*'⁴⁹ ifadeleri ona karşı olan tepkisini açık bir biçimde sergilemiştir. Aslında Basil'in Arius'e olan tepkisinin altında onun Oğul ile beraber Kutsal Ruh'un yüceliğini aşağıladığını⁵⁰ düşünmesi yatmakta idi. Basil'in Arius'e karşı bu çıkışı, Arius sonrası onun fikirlerini devam ettirdiğini düşündüğü kişilerle mücadeleye dönüşmüştür. Bu kişiler arasında Basil'in *De Spiritu Sancto* (On The Spirit) adlı eserini yazmasına sebep olacak olan Kutsal Ruh'un tanrısallığını reddeden Pneumatomachoi (ruh savaşıçları), Aetiüs ve Eunomius adlı Yeni-Ariusçüler sayılabilir.⁵¹ Basil'in 123-124 numaralı mektupları, Kutsal Ruh'un da yaratılmış olduğunu belirten Pneumatomachoi grubunun etkili olduğu Tarsus Kilise'sine yazmıştır.⁵² Basil bu mektuplarında, Kilise'nin bu tartışmalarla parçalanmak üzere olduğunu, Kutsal Ruh'a dair bu tarz söylemlerin küfür olduğunu söyleyerek, çözümün İznik akidelerine uymak olduğunu belirtmiştir.⁵³ Basilin mücadelesi,

46 Basil Studer, *Trinity and Incarnation: The Faith Of The Early Church*, translated by Matthias Westerhoff edited by Andrew Louth, (Edinburg:T &T Clark Ltd, 1993), s. 140.

47 Baş, "*Monoteist bir Hıristiyanlık Yorumu: Aryüsçülük Mezhebi*", s. 171.

48 Çelik, *Süryani, Tarihi*, s. 131.

49 Schaff -Wace, "*Nicene and post-nicene fathers of the Christian church: second series: St. Basil letters and select Works, Letter LXX*", c. VIII, s. 492.

50 Basil, *De Spiritu Sancto*, bkz. <http://www.ccel.org/ccel/schaff/npnf208.vii.i.html>, (Erişim Tarihi, 24. 11. 2015).

51 Kaçar, *Geç Antikçağ'da Hıristiyanlık*, s. 106.

52 Michael A. G. Haykin, "*And Who Is the Spirit? Basil of Caesarea's Letters to the Church at Tarsus*", *Vigiliae Christianae*, Vol. 41/4 (1987), s. 377.

53 Basil, *Letter CXIII*, <http://www.newadvent.org/fathers/3202113.htm>, (Erişim Tarihi, 29.02.2016)

Kutsal Ruh'un ferdiyeti ve kendi özünde kutsal olması ve böylece Baba ile Oğul'un doğasında bir olduğunu vurgulamak olmuştur.⁵⁴

360 yılında İstanbul Konsil'i sırasında diakon⁵⁵ olan Basil'in güçlü retorik ve felsefe altyapısına sahip olan Aetiüs'e karşı sessiz kalması, Basil bu teoloji alanında henüz güçlenmediğini göstermektedir.⁵⁶ Diğer bir önemli isim olan Kapadokyalı Eunomius 370 yılında sürgüne gönderildiği zamana kadar Oğul'un başlangıcı olduğuna dair görüşleri ile etkili bir isim olmuştur.⁵⁷

Dolayısıyla Arius ve Atanasius ile başlayan İsa'nın tabiatı ve teslis öğretisinin ifade ettiği anlamları, daha sistematik hale getirmeye çalışan Kapadokya babaları olmuştur. Nazianzuslu Gregory, Basil ve Nyssalı Gregory olarak bilinen bu kilise babaları 'özleri bir (ousia) üç hipostaz' şeklinde özetlenebilecek bir teslis formülü ortaya koyarak ortodoks kiliseyi Sabellianizm⁵⁸ ve triteizm (üç Tanrıcılık) ithamlarından arındırmaya, teslisi tam anlamıyla bir öğreti haline getirmeye çalışmışlardır.⁵⁹ Grek felsefecilerin liderleri kabul edilen bu kilise babalarının ortaya koyduğu bu teslis anlayışı ortodoks inancın zaferi olacak ve Arius taraftarları için son darbe anlamına gelecektir.⁶⁰ Bu doktrinel anlayış Basil'in ölümünden iki

---

54 Christopher A. Beeley, "The Holy Spirit In The Cappadocians: Past And Present", *Modern Theology*, Vol. 26/1(2010), s. 94.

55 Grekçe bir kelime olan diakon (διάκονος), 'bekleyen, hizmet eden, tebliğci' gibi anlamlarına gelir. Türkçe'de diyakoz olarak kullanılır. Farklı mezheplerde muhtelif anlamları olsa da Katolik, Ortodoks ve Anglikan kiliselerinde rahibin yardımcısı olarak görev yapan, vaaz veren ve Evharist ayinlerini yöneten bir dini lider olarak bilinmektedir.

56 Turhan Kaçar, Philostorgios'dan naklettiğine göre bu tartışmada Basil'in sessiz kaldığını bildirmekte, ancak Basil'in hayatını kronolojik liste haline veren Christian Classical Ethereal Library, Basil'in hayatını sıraladığı listede onun Aetius ile tartışmaya girdiğini ifade etmektedir. Bkz. <http://www.ccel.org/ccel/schaff/npnf208.v.html?highlight=basil#highlight>

57 Kaçar, *Geç Antikçağ'da Hıristiyanlık*, s. 108.

58 Adını Sabellius'dan (MS. 220) alan, Sabellianizm, Modalizm ve Monarşizm olarak da tarif edilir. Bu akıma göre ilahi özler birliği esastır, bu nedenle Oğul Tanrı'dan bir öz (mod) değildir. Bkz. P. Lebau, "Sabellianism", *The New Catholic Encyclopedia*, Second Edition, Volume 12, (Washington: Gale Group, 2003), s. 462.

59 Mehmet Bayrakdar, *Bir Hıristiyan Dogması Teslis*, (Ankara: Ankara Okulu, 2007), s. 57.

60 Harry J. Magoulias, *Byzantine Christianity, Emperor, Church and the West*, (Detroit: Wayne State University Press, 1982), s. 23.

yıl sonra 381’de yapılan İstanbul konsili ile de tescillenmiştir. Şüphesiz bu durum Hıristiyan dünyasında saygıyla anılan Basil’in ortaya koyduğu düşüncelerin etkisini göstermektedir.⁶¹

C. Teslis İlkeleri ve Üçte Birlik Formülü

İznik Konsil’i sonrasında, konsile katılan piskoposların birçoğu Arius’ü dışlamak adına Kutsal Kitap’ta bulunmayan terimlerin kullanıldığını belirterek rahatsızlıklarını dile getirmiştir. Özellikle bu konsilde ortaya atılan *ousia*, *homouseus*, gibi kavramların piskoposların dünyasında ne anlam ifade ettiği tartışmaların bundan sonraki boyutunu şekillenmesinde temel noktayı oluşturacaktır. Ayrıca İznik Konsili’nde dile getirilmeyen Kutsal Ruh’un Baba ve Oğul ile ilişkisinin durumu da soru işaretlerinin artmasına sebep olmuştur.

Heretiklerin dışlandığı İznik Konsil’i ve sonrası ortodoks öğretinin savunucu Athanasius’dur. Athanasius’un ölümünden sonra (373), Arius taraftarları ile mücadele sırası İznik tarafları olan Kapadokyalı Babalar’a geçmiştir.⁶² Kapadokyalı Babalar hem Ariusçülerle mücadeleyi hem de Kutsal Ruh ile tamamlanan teslis üçlemesini güçlendirme işlevini üstlendiler. Kapadokyalı babalardan Nazianzuslu Gregory ile Basil’in kardeşi Nyssa’lı Gregory, daha çok teolojik argümanları kullanarak bu mücadeleyi sürdürürken, Basil Kayseriya piskoposu olması nedeniyle siyasi ve dini rütbesini de bu mücadelede kullanmıştır. Özellikle Basil’in, Gregory ile Atina’da aldığı retorik ve felsefe bilgisinin kendisine verdiği ilmi gücü, temsil ettiği kilisenin tahakküm gücü ile birleştirdiğini söylemek mümkündür. Basil, Athanasius ve Ankaralı Marcellus’un, teslis ilkesi karşısındaki açıklamalarını yetersiz bulmaktaydı ve bu sorunu daha sonra formüle edeceği ‘üçte birlik’ ilkesi ile aşmayı düşünmekteydi ve bu noktada da yol haritasını Athanasius’dan daha önce yaşamış olan Origen ve Plotinus gibi düşünürlerin fikirlerine göre belirlediğini söylemek mümkündür.⁶³

Basil’in yaşamış olduğu dönemde, Atina’da İskenderiye okulu temsilcilerinden Origen’in etkisi hala hissedilir derecede kuvvetli idi. Nazianzuslu Gregory’nin Origen’i Hıristiyan tarihinin en büyük dehası olarak nitelemesi, Kayseriyalı Eusebius’un onu Hıristiyan tarihinin merkezine

61 Studer, *Trinity and Incarnation: The Faith Of The Early Churches*, s. 149.

62 Willoston Walker, *A History of Christian Church*, (Edinburgh: T&T Clark, 1959), s. 116.

63 Gribomond, “*Basil*”, s. 137.

koyması onun yaşadığı zaman dilimindeki etkisini ortaya koymaktadır.⁶⁴ Origen'in *Philokalia* adlı eserini Basil'in Gregory ile birlikte derlemele-ri bunun en canlı örneğini teşkil etmektedir. Kapadokyalı Babaları diğer birçok konuda olduğu gibi Kutsal Ruh konusunda da etkileyen Origen, *De principiis* (On The First Principles) adlı eserinde bütün doğruların '*Ben gerçeğim kendisiyim*'⁶⁵ diyen İsa Mesih'den kaynaklandığını, başka bir kaynağa bakmaya gerek olmadığını, bu gerçeğin havarilere geçtiğini söylemiştir. Aynı zamanda inanç listesini yaparken, Tanrı'nın bir olduğunu, İsa Mesih'in onun aracılığıyla gönderildiğini ve Kutsal Ruh'un ilahi rütbe- de Baba'ya eşit derecede olduğunu belirtmiştir.⁶⁶

Basil bu ilkelerden yola çıkarak, teslis unsurlarından biri olan ve İznik akidesinde kısmen belirlenen İsa'nın tabiatı ile ilgili bazı açıklayıcı bilgilerle teslis unsurlarının felsefi alt yapısını yavaş yavaş ortaya koymaya başlamıştır. Fakat Basil'in bu dönemde daha çok teslis uknumlarında Oğul üzerine odaklanmış, henüz Kutsal Ruh için 'Tanrı' kavramını kullanmamıştır.⁶⁷ Aslında Basil, piskoposluğa yeni adım attığı bu yıllarda politik davranarak Kutsal Ruh konusunda aceleci bir yaklaşım göstermekten sakinmiştir. Burada Basil'in yaşadığı dönemin dini atmosferi de önemli bir rol oynamaktadır. Zira Kilise içerisinde var olan hastalık derecesindeki tartışmaların Kilise'yi uçuruma sürükleyeceğini, bundan ancak saf inancın takibini sürdürmekle kurtulunabileceğini ifade etmiştir.⁶⁸ Dolayısıyla insanların kurtuluşunu hedefleyen Basil mevcut durumu iyice çıkmaza sokacak ve tefrikayı artıracak yeni teolojik argümanlardan kaçınmıştır. Fakat daha sonra ortaya çıkan Makedonist, Sabellianist akımların farklı açıklamaları üzerine bu Kutsal Ruh uknumu konusunda çalışma yapmak zorunda kaldığını söylemek mümkündür.

Bu 'üçte birlik' ilkesinin kurulmasında Yeni-Platoncu görüşlere sahip Plotinus'un da önemli bir yeri vardır. III. yüzyılın önemli isimlerin biri olan Plotinus, üç ilahi özün 'Bir' ve dünyayı kaplayan 'Akıl' olduğunu belirtmiş ve bu ilkeyi ortaya koyarken de yine *hypostasis* kelimesini kul-

64 Charles Freeman, *A New History of Early Christianity*, (Hamsphire: Yale University Press, 2009), s. 187.

65 Yuhanna 14:6.

66 Origen, *On The First Principle*, çev. John C. Cavadani, (Indiana: Ave Marie Press, 2013), s. xxii.

67 Schaff, *History of the Christian Church*, c. 3, s. 403.

68 Tienfenbach, *Anadolu'nun Azizleri*, s. 167.

lanmıştır.⁶⁹ Hem Origen felsefesindeki alegoriyi yorum olarak kullanma konusunda hem de Kutsal Ruh'un diğer uknumlarla eşit seviyede olması konusundaki görüşleri ile etkin olan diğer bir şahsiyet de Gregorius Thaumaturgus'dur.⁷⁰

Sonuçta, Athanasius'un ortaya koyduğu ilkeleri, Grek, Plotinus, Origen ve Thaumaturgus felsefeleri ile harmanlayan Basil ve diğer Kapadokya babaları, Tanrılığa ait üçlü yapının 'şahış' (person) olmadığını, onun farklı kimliğini belli eden modlar (mode) olduğunu belirtmişlerdir. Basil'e göre bizatihi şahış dediğimiz *hyposytasis*'in olmadığını, bu anlamda sadece Baba'nın nihai şahış olduğunu (*sole arche*) belirtmiş, Oğul ve Ruh'un sadece üretilmiş, Baba'dan tevarüs etmiş bir güç olduğunu söyleyerek bu ilahi güçlerin benzer özler olduğunu (synousia) vurgulamıştır.⁷¹

Aslında pagan dünyaya yakınlığı ile bilinen Basil'in Athanasius'un görüşlerini tam olarak benimsemediği sadece Arius'e karşı ortak amaç etrafında birleştikleri söylenebilir. Bunun altında Basil ile Athanasius arasında teslis kavramı merkezindeki teolojik ayrışmaların yanında bir de Basil'in heretiklerle mücadelede yalnız kalması yatmaktadır. Athanasius'un Basil'in bu konudaki fikirlerini pek de önemsememesi, pasif bir tutum takınması Basil'in arkadaşı Melitus'a gönderdiği mektupta yakındığı bir durumdur.⁷² Basil'in Marcelionizm ve Sabellianizm gibi akımları bertaraf etmek için gösterdiği mücadelenin Athanasius, Mısırlı ve Batı'daki piskoposlar tarafından önemsenmemesine neden olarak teslis dili üzerinde anlaşamamalarını belirten araştırmacılar bulunmaktadır.⁷³ Basil'in Athanasius'a hitaben yazdığı altı mektupta⁷⁴ kiliseler içinde büyüyen ayrılıklara ilişkin önerdiği çözümler ve Athanasius'a karşı kullandığı övgü

---

69 Freeman, *A New History of Early Christianity*, s. 246.

70 Kaçar, *Antik Çağ'da Hıristiyanlık*, s. 113.

71 Studer, *Trinity and Incarnation: The Faith Of The Early Church*, s. 146.

72 Schaff-Wace, "Nicene and post-nicene fathers of the Christian church: second series: St. Basil letters and select Works, Letter LXXXIX", c. VIII, s. 519.

73 Stephenm Hildebrand, *The Trinitarian Theology Of Basil Of Caesarea: A Synthesis Of Greek Thought And Biblical Truth*, (Washington: The Catholic University of America Press, 2007), s. 26.

74 Bu altı mektup şunlardır: Letter LXI, LXVI, LXVII, LXIX, LXXX, LXXXII. Mektupların tam metni için bkz. Schaff-Wace, "Nicene and post-nicene fathers of the Christian church: second series: St. Basil letters and select Work, c. VIII. s; ;<http://www.newadvent.org/fathers/3202.htm>, (Erişim Tarihi, 20.05.2016)

dolu ifadelere karşın Athanasius'un ona hiç cevap vermemesi bu soğukluğun göstergesidir. Sonuçta Basil'in kafasındaki kiliseleri birleştirme fikri Athanasius'un bu tavrı nedeniyle suya düşmüştür.⁷⁵ Bütün bu yaşananlara rağmen Basil'in Athanasius'a karşı gönülsüz desteği, onun İznik Konsili'nde Arius'e karşı verdiği mücadelenin bir takdiri olarak görmek mümkündür.

Basil, Arius taraftarları ile olan mücadelesinde Eunomius'a da ayrı bir parantez açmıştı.⁷⁶ İznik formülasyonunu tamamen reddedip, Baba'nın yaratma ve karar verme faaliyetlerinde tek hakim olduğunu, Kutsal Ruh'un da bu yaratılan dünyanın içinde olduğunu belirten Eunomius'a karşı, Basil 360'lı yıllarda yazdığı *Contra Eunomium* adlı eseri ile cevap vermiştir. Ancak, Basil'in bu eserde İznik Konsili kararlarını tamamen kabul etmediğini, 'homoosius' kavramının onun teolojisinde merkez olmadığını hatırlatmak gerekmektedir. Bu formülasyonun Nyssalı Gregory tarafından 380 yılından sonra daha berrak hale geldiğini, bu anlamda da 'Kapadokyalıların Başarıları' olarak anıldığı söylenmektedir.⁷⁷

Basil, İznik formülasyonunun yok olmasına karşı durmayı amaçlamakta idi ve bunun için Eunomius'un aksine Kutsal Ruh'un Tanrılığın bir modu olduğunu aynı zamanda Baba'ya ve Oğul'a eşit derecede olduğunu belirtmiştir. Athanasius'un ortaya koyduğu ilkelere nazaran daha sofistike olan terminolojik ilkeler onun *On The Holy Spirit* eserinde kemale ermiş ve 381 yılında piskoposlar tarafından İstanbul Konsili'nde kullanılmıştır.⁷⁸ Hiç şüphesiz Basil ve diğer babaların en büyük etkisi *hypostais* kavramı etrafında Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'a ait şahısların (personality) bir Tanrılık vasfı içinde var olduğunu ortaya koyma çabalarıdır.

Basil, Philo gibi algımızın ötesinde yatan Tanrı'nın özü (ousia) ile onun kutsal metinde tarif edilen Tanrısal eylemleri arasında bir ayırım yapmış, kendi algılanamaz tözünü, bizim sınırlı zekamıza uygun hale getiren bir tezahür (Baba, Logos ve Ruh) yani *hypostasis* ile bilinir kılmıştır.⁷⁹

---

75 Stephenm Hildebrand, *The Trinitarian Theology Of Basil Of Caesarea: A Synthesis Of Greek Thought And Biblical Truth*, s. 26.

76 Basil, *Contra Eunomium*, (Against Eunomius), s. 34.

77 Basil, *Contra Eunomium*, s. 34.

78 Freeman, *A New History of Early Christianity*, s. 246.

79 Karen Armstrong, İncil, çev. Iğın Yıldız, (İstanbul: Versüs Yay., 2008), s. 134.

Basil'in Tanrı'nın bizim zihin dünyamızda algılanamaz oluşu fikri, aynı zamanda kendisinden sonra tartışılacak olan İkonacılık ve İkonakırcılık tartışmalarına da yansiyacaktır. Zira Basil, Tekvin'de geçen 'Tanrı iki ışık yaptı'⁸⁰ cümlesinden hareketle, güneşin ve ayın bizim zihnimizin tasavvur etiğinden daha büyük olduğunu, bu eksik algılamamızın bizim sahip olduğumuz görme yetisinin acizliğinden kaynaklandığını ve sonuçta insanoğlunun Tanrı'yı bizatihi algılayamayacağını söylemektedir.⁸¹ Tanrı'nın algılanamaz oluşunun sonucunda, inananların Tanrı'yı düşünmesi ve tefekkür etmesini kolaylaştırmak, hatta okuma yazma bilmeyenlerin bu sayede Tanrı'nın idrak üstü varlığını bir derece kolaylaştıran ikonaların, dini simge olarak tescillenmesini sağlayan II. İznik Konsili'nde (787) Basil'in bu düşünceleri referans alınmıştır. Aynı algı temelinde İsa'nın, Theotokos olarak kabul edilen Meryem'in ve azizlerin ikonlar sayesinde tefekkür edilmesi süresince gelişen Ortodoks öğretisi de Basil'in açıklamaları ile destek bulmuştur.⁸²

Her ne kadar, Kilise içerisinde teslis ilkelerine yaptığı katkılar ile 'Doktor' unvanı alsa da, Basil'in sunmuş olduğu 'üçte birlik' ilkesi, onunla beraber nihayete eren bir tartışma olmamıştır. Üç'ün Bir sayesinde ve Bir'in Üç sayesinde bilinebileceğine öngören bu söylemin, mantıki tutarlılığı hep sorgulanmıştır. Üç tanrının aynı cevhere sahip olduklarına ve üç tanrının birbirinden ayrı üç şahıs olduklarına inanmak, onların yapısal olarak "Bir" oldukları anlamına gelmeyeceği, başka bir ifade ile sayının, sayılana göre anlam kazanacağından hareketle, tesliste olduğu gibi Tanrı'ya hem bir hem de üç demenin imkânsızlığı dile getirilmektedir.⁸³ Basil gibi, teslis akidesi savunanlar tarafından şahıs olarak algılanmaması gereken 'person' kavramının 'bireysel bilince sahip bir birey' olarak algılandığı düşünüldüğünde⁸⁴, teslis ilkelerinin mantıki izahı bir problem olarak devam etmektedir. Üstelik Basil'in 'üçte birlik' konusunda net olmadığını, Kutsal Ruh'un da Tanrı gibi ibadete layık olduğunu, hatta bu anlamda onun Kutsal Ruh'u, Baba ve Oğul gibi ayrı bir varlık olarak kabul ettiğini belirten düşünürlerin de olması, Basil'in tutarlılığı meselesini ortaya çı-

80 Tekvin 1:16.

81 Basil, *Hexaemeron*, 9.

82 Karahan, *Beauty in the Eyes of God Byzantine Aesthetics and Basil of Caesare*, s. 173.

83 Bayraktar, *Bir Hristiyan Dogması Teslis*, s. 203.

84 Catherine Mowry Lacugna, "Trinity", *Encyclopedia of Religion*, Second Edition, ed. Lindsay Jones, (New York: Thomson Gale, 2005), c. XIII, 2005, s. 9363.

karmıştır.⁸⁵ Bu açıdan her ne kadar Hıristiyanlar tarafından yaptığı katkıları nedeniyle 'Doktor' olarak anılsa bile, Basil'in teslisin unsurları ile ilgili tartışmaları nihayete erdirdiği söylenemez.

D. Asketik Yaşam Düşünceleri

Kadim kültürlerden günümüze kadar uzun bir geçmişi olan asketik hayat tarzı, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam gibi ilahi kaynaklı dinlerin bireylerine de etkilemiştir. Özellikle mistik tecrübe ve insan benliğinin kötülüklerden uzaklaşmanın bir çözümü olarak, toplumdan uzaklaşarak tek başına yaşama formülü gelişmiştir. Yahudi geleneğinde, Rekavlılar'dan (Rekabim) başlayan bu yaşama dair örnekler, Vaftizci Yahya ve Kumran cemaatine kadar birçok kişiyi ve akımı etkilemiştir.⁸⁶ Yine Mısır'da, çöl münzeviliğini seçen Antony gibi isimlerin de devam ettirdiği bir asketik yaşam geleneği mevcuttur.

Basil'in vaftizinden sonra Mısır, Suriye ve Mezopotamya gibi yerlere yaptığı seyahatlerin altında da bu yaşama dair örnekler bulma ve kendi tecrübesini geliştirme düşüncelerinin olduğu muhtemeldir. Büyük oranda çöllerden oluşan bu bölgeler, münzevi yaşama dair çok eski kültürleri barındırmaktaydı. Çöller antik dünyada da hem şeytanların hem de pagan Tanrıların bulunduğu yerlerdi.⁸⁷ Diğer taraftan, çöl hayatı putperest yabancı istilalardan kaçan Yahudiler için de her zaman bir sığınak olmuştur.⁸⁸ Dolayısıyla, çöl tecrübesinin insanın kendi benliğini yetiştirme, iyi ve kötü ruhu ayırt etmesi için derin bir tefekkür hayatı yaşamasına yardımcı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu, aynı zamanda asketik yaşamın hedefi olan ve manevi bir olgunluğa ulaşmanın pratik sahası olarak düşünülebilir. Sonuçta şehrin bunaltan yaşamından çölün sessiz dinginliğine kaçan ve kendilerini dua ve ibadete adayan insanların uygulamaları Hıristiyan mistisizminin gelişmesine de zemin hazırlamıştır.⁸⁹

Bütün bu etkilerin üzerine erken Bizans döneminde gelişen mez-

85 Studer, *Trinity and Incarnation: The Faith Of The Early Churchs*, s. 151.

86 Bkz. Halil Temiztürk, Ölü Deniz El Yazmaları ve Yahudi Literatüründeki Yeri, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2009), s. 102-104.

87 Cengiz Batuk, *Assisili Francis ve Hıristiyan Mistisizmi*, (İstanbul : İz Yayıncılık, 2012), s. 56.

88 Muhammed Ata'urrahim, Ahmed Thomson, *Bir İslam Peygamberi Olarak Hz. İsa*, çev. Gülsüm Mehdiyev, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2009), s. 47.

89 Cengiz Batuk, *Assisili Francis ve Hıristiyan Mistisizmi*, s. 56.

hep ayrılıkları, imparatorların siyasi tutumları, Doğu Hıristiyanlardan başlayarak Anadolu'ya kadar monastik bir hayatın oluşmasına önyak olmuştur. Bu asketik yaşamı tecrübe edip Kapadokya'ya dönen Basil için peribacaları, yer altı şehirleri ve derin vadilere sahip oluşu gibi coğrafi özellikler bu mistik havayı tamamlayan etmenler olmuştur. Manastır hayatının ortaya çıkışı ve yaygınlaşması halkta zaten var olan yoksulluğun ve boyun eğiş karakterinin pekişmesine sebep olduğuna dair görüşler de Kapadokya halkı için bu hayat tarzının zorunlu bir yansıması olduğunu göstermektedir.⁹⁰

Basil'in asketik yaşam konusunda etki altında kaldığı diğer bir isimde Eustathios'dur. Bir zamanlar sıkı dost olduğu daha sonra İznik akidesine karşı gelerek Ariusçü damgasına yiyen Sebasteialı Eustathios'dan da etkilendiği, hatta manastır kurallarını yazarken ondan esinlendiği de ifade edilmektedir.⁹¹

Basil'in aralarının iyi olduğu dönemde Eustathios'a yazdığı mektup onun Doğu yolculuğunda elde ettiği birikimleri şöyle özetlemektedir:

*'Neredeyse tüm gençliği bilge olmak için budala bir şekilde beyhude işlerde harcamışım. Nihayetinde derin bir uykudan hızla şahlanan bir adam gibi uyandım gözlerimi Kutsal Kitap'ın muhteşem ışığına çevirerek, bu dünyanın ahlaksızlığını anladım. Her şeyden önce bozulmuş olan toplumun içinde kendi yolumu düzenlemeye koyuldum. Kutsal Kitabı okudum ve mükemmel olmak için en iyi şeyin kişinin tüm mallarını satarak, onu bu dünyayı umursayan kardeşleriyle paylaşması gerektiğini anladım. Bu kardeşleri bulabilmek için dua ettim. İskenderiye'de, Mısır'da, Filistin'de, Suriye'de, Mezopotamya'da birçoklarını buldum. Onların sabırlarına hayran kaldım. İbadete düşkünlüklerine, uykuya dayanmalarına, açlık susuzluk, soğuk, çıplaklık gibi bedene teslim olmayışlarına, Tanrı ile birleşme düşüncesiyle yaptıkları tüm hareketleri takdir ettim.'*⁹²

Basil'in bu mektubunda özellikle I. ve II. Korintliler'de geçen bazı ifadelere⁹³ atıf yapması da, İsa'nın bizzat bu durumları yaşadığını dile ge-

90 Akyürek, "MS. IV-XI. Yüzyıllar: Kapadokya'daki Bizans", s. 235-236.

91 Tienfenbach, *Anadolu'nun Azizleri*, s.159.

92 Basil, *Letters*, 223/2.

93 Basil'in beyhude uğraşlar olarak nitelediği Bilgeliğin gelip geçici olduğunu ifade eden ifade için bkz. 1. Korintliler 2:6; Pavlus'un susuz, uykusuz ve çıplak kalması için bkz. 2. Korintliler 11: 27.

tirmesi onun bu asketik yaşama dair referansları Kutsal Kitap ve İsa destekli yürüttüğünü göstermektedir.

Bütün bu siyasi, teolojik ve mistik altyapıyı hazırlayan ve 358 yılında Kayseriya'ya dönen Basil, tecrübe etmiş olduğu asketik yaşamı kendisini için yeniden dizayn etmeye başlamıştır. Basil tıpkı 'üçte birlik' ilkesinde olduğu gibi Hristiyan ilahiyatını karmaşık ilkelerden arındırmak bu sayede de ruhun saflık kazanmasını sağlamayı amaçlamıştır. Basil'e göre, asketik yaşamın hedeflerinden biri ruhun kurtuluşa ermesi için her şeyi bu yola katkı sağlamaya harcamak ve ilahi kuvveti olduğu kadar ilahi korkuyu da hissetmektir.⁹⁴ O, monastik teolojisinin esasını oluşturan sistemi, kulluk bilincine katkıda bulunan tefekkürü azaltan girift formüllerden kaçınmak olduğunu düşünmüştür.⁹⁵ Bu doğrultuda, geniş manzaralı bir dağ yamacında çardak kurmuş, daha sonra arkadaşı Gregory'i de etkileyici bir mektupla davet etmiş, birlikte Origen'in *Philokalia (Güzelliği Sevmek)* eserini bu ortamda derlemiştir.⁹⁶

Bu asketik yaşamın toplu halde yapılması birçok noktada ortak hareket etmeyi ve kominal yaşamayı da gerektirmektedir. Her gün insanı gerçek hedeften uzaklaştıran vesveselere karşı ortak hareket etmenin önemini bilen Basil, bu çekişmeler yerine insanların hayır işlerine yönelmelerini arzulamıştır.⁹⁷ Hayatını, su ekmek ve çeşitli otlarla sürdürdüğü, ömrünün sonlarına doğru yıpranmış elbise ile kaldığı, herkesin uzaklaştığı cüzzamlılara yardımı ve hatta onlara öpercesine olan yaklaşımları⁹⁸ kendini bu yola adanmanın göstergeleridir. Basil, Matta İncili'nde geçen '*Göklerdeki Babanız'ın oğulları olasıdır. Çünkü O, güneşini hem kötülerin hem iyilerin üzerine doğdurur; yağmurunu hem doğruların hem eğrilerin üzerine yağdırır. Eğer yalnız sizi sevenleri severseniz, ne ödülünüz olur?*'⁹⁹ cümlesinden hareketle Tanrı'nın ışığını herkese yaymak istemiştir.¹⁰⁰ Bütün bu davranışlar ile Basil'in asketik yaşamı tek başına inzivaya çekilip

94 Basil, *Ascetical Works*, translated by Sister M. Monica Wagner, The Fathers Of The Church A New Translation, (Washington: The Catholic University of America Press, 1962), s. 217.

95 Gribomond, "*Basil*", s. 137.

96 Tienfenbach, *Anadolu'nun Azizleri*, s. 159.

97 Freeman, *A New History of Early Christianity*, s. 281.

98 Tienfenbach, *Anadolu'nun Azizleri*, s. 168.

99 Matta 4:45-46.

100 Basil, *Ascetical Works*, s. 220.

dua etmek olarak algılamadığını, bir nevi dinamik asketizm uygulamasına da örnek olduğunu söyleyebiliriz. Aslında Basil'in amacı hermit¹⁰¹ hayatı ile cenobitik¹⁰² hayatı birbirleri ile uzlaştırmaktır.¹⁰³ Dolayısıyla Basil'in Mezopotamya'da bulunan zahitlerin mükemmel ve kutsanmış kişiler olarak kabul edilip övüldüğünü¹⁰⁴ ikrar ettiğini ancak farklı uygulamalarla desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Basil'in düşüncesine göre önemli olan, kardeşlerin paylaşım yoluyla birbirlerinin kusurlarını örtmeleriydi.¹⁰⁵ Basil'in keşişlere hitaben yazdığı mektupta '*en büyük dileğini onların yekvücut olmalarını böylece hem kendilerini hem de kardeşlerini geliştireceklerini*'¹⁰⁶ söylemesi bu amacın açık bir örneğidir.

Basil öldüğünde erkek ve kadın keşişlere bıraktığı '55 Büyük Kural' ve '313 Küçük Kural' dizini Rufinis tarafından Latinceye çevrilmiş ve Batı'da manastır hayatının düzenlenmesinde önemli bir rol oynamıştır.¹⁰⁷ Aynı zamanda Basil hastane kurup hastaları ziyaret etmesi, bakıma muhtaç olanlara yardımı Doğu'nun katı münzevi hayatına yeni bir yorum getirmiştir. Bunu yaparken Doğu asketizmini kökten koparmamış, topluluk yaşamını överken, münzevilerin yalnız başlarına yaşamalarını da yasaklamamıştır.¹⁰⁸ Bütün bu uygulamalarla Hıristiyan dünyasında şekillenecek olan eremitik ve cenobitik münzevilik arasında yer alan görece (skete) münzevilik oluşmasına da katkı sağlamıştır.

Yaşadıkları zamana uygun, çileci bir yapıya sahip olmasının yanında Basil ve arkadaşı Gregory doğadan zevk almanın da önemli olduğunu düşünmekteydiler. Her ikisi de Tanrı'nın varlığının, yaratma gücünün tüm doğada kaim olduğunu belirtmişlerdir.¹⁰⁹ İçeride dönük aydınlanmayı hedef alan kişilerin kendilerini günaha itecek davranışlar yerine, meş-

---

101 Toplumdan kendini dışlayıp tek başına yaşayan münzevi anlamına gelmektedir. (eremitik).

102 Toplum hayatının içinde yaşamının baskın olduğu hayat tarzı anlamına gelmektedir.

103 Murat Tural, *Orta Çağ Doğu Hıristiyanlığında Manastır Hayatı*, (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2011), s. 72.

104 Basil, *Letters*, 207/2.

105 Tural, *Orta Çağ Doğu Hıristiyanlığında Manastır Hayatı*, s. 72

106 Schaff –Wace, "*Nicene and post-nicene fathers of the Christian church: second series: St. Basil letters and select Works, Letter CCXCV, c. VIII, s. 867.*

107 Tienfenbach, *Anadolu'nun Azizleri*, s. 168.

108 Tural, *Orta Çağ Doğu Hıristiyanlığında Manastır Hayatı*, s. 73.

109 Tienfenbach, *Anadolu'nun Azizleri*, s. 157.

güliyetlerini bu noktalara kanalize etmeleri olağan bir durumdur. Basil ve Gregory'in özellikle pagan dünyaya ait ritüellerin çokça yaşandığı bir coğrafyada, kendilerini tiyatrolardan, arenalardan uzakta tutmaları, doğaya olan sevgileri bu durumun yansımasıdır. Bizzat tecrübe ettiği uygulamalar ile Basil'in asketik düşünceleri hala Bizans asketizmini ve Tanrı tasavvurunu anlamada anahtar konumdadır.¹¹⁰

Sonuç

Filistin topraklarında ve Yahudilik içinde doğan Hıristiyanlığın yayılması havarilerle ve özellikle de Pavlus ile devam etmiştir. Bir yandan yayılcı politika izleyen Hıristiyanlık diğer taraftan kendini Yahudilikten ayırma ve teolojik argümanlarını sağlamlaştırma yoluna gitmiştir. Özellikle Pavlus ile Grek ve Roma dünyasına açılan Hıristiyanlığın pagan inançları ve felsefe ile hem hal olması Hıristiyanlığın kendini ifade etmesine etki etmiştir. İlk etapta Hıristiyanlığı sapkın ilan eden, siyasi, ekonomik ve dini ayrılıklarda bu inanç sahiplerini sorumlu tutan Roma İmparatorluğunun 313 Milan Fermanı ile Hıristiyanlığı da muteber kabul etmesi farklı gelişmelere yol açmıştır. İmparatorların siyasi hamlelerine göre yol alan heretik-ortodoks kavgası IV. yüzyılın en önemli olaylarından biri olmuştur.

Bu siyasi gücün konsillere ve alınan kararlara etkisi, piskoposların İmparator ve diğer piskoposları etkilemek için yaptıkların hamleler, Hıristiyanlığı köklerinden koparmıştır. İznik Konsil'i ve sonrasında bu değişime karşı durmak isteyen ve Oğul'un Baba'dan sonra yaratıldığını iddia eden Arius ve ekibine karşı, İskenderiye ekolünden Aleksander ve özellikle Athanasiüs karşı durmuştur. Uzun süre karşılıklı hakimiyetin yaşandığı bu düellodan İznik ve İstanbul Konsil'leri kararları ile galip çıkan İskenderiye ekolü olmuştur.

Athanasiüs'den sonra anti-Arius'cü kanadı temsil etme görevini devralan Kapadokya Babaları özellikle teslis unsurlarının oluşması aşamasında katkı sağlamışlardır. Bu babalar içinde 370 yılında Kayseriya piskoposu olan Basil, İznik Konsili'nden sonra ortaya çıkan bazı gruplara karşı teolojik mücadele vermiştir. Monarşianizmin temsilcilerinden Sabellianistler ve Kutsal Ruh'un varlığını inkar eden Pneumatomakhetes grubuna karşı verdiği mücadele bunun örnekleri arasında gösterilebilir.

---

110 Karahan, *Beauty in the Eyes of God Byzantine Aesthetics and Basil of Caesare*, s. 168.

Ayrıca İznik sonrası oluşan ve gündemi meşgul eden Kutsal Ruh'un teslis içindeki konumuna da açıklık getirerek Hıristiyanlığı triteizm damgasından en azından belli bir dönem kurtarmaya çalışmıştır.

Basil, hipostaz (*hypostais*) kavramı etrafında Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'a ait şahısların (personality) bir Tanrılık vasfı içinde var olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Teslis unsurlarının Tanrı'nın birer modları olduğunu adeta rolleri için taktığı maskeler olduğunu belirtmiş ve bu ilkelerin bizim sınırlı dünyamız tarafından algılanması için Tanrı tarafından ihdas edildiğini dile getirmiştir. Sonuç olarak 'özleri bir (ousia) üç hipostaz' formülü üzerinde durmuş ve bu yönüyle İznik Konsili'ne ve sonrasında oluşan ortodoks öğretinin kuvvetlenmesine yardım etmiştir. Basil'in öğretileri, ölümünden iki yıl sonra toplanan İstanbul Konsili'nde tescillenmiş, böylece Basil günümüz teslis ilkelerinin açıklanmasında atıf yapılacak bir isim haline gelmiştir. Grek felsefesini, retorik yöntemini ve pagan inançlarına mesafeli durmak yerine bu ilkeleri dini daha iyi anlatmak adına kullanmanın mübah olduğunu mektuplarında bildirmiştir. Bütün bu fikri temeller teslis ilkelerinin oluşmasına dolaylı yönden etki etmiştir.

Basil aynı zamanda arkadaşı Gregory ile birlikte Origen'in eserleri üzerine çalışarak, *Philokalia* adlı eserini derlemişlerdir. Özellikle burada Gregory'nin etkisi büyüktür. Zira Gregory'in hermenötik yöntemleri kullanma, literal metinlerin ardındaki manalara ulaşma konusunda Origen'den sonra ilk sistematik düşünür olarak kabul edilmektedir. Böylece iki arkadaş Origen'in retorik ve felsefesini de Hıristiyan dünyasına kazandırmışlardır. Yine Basil'in Mısır ve Orta Doğu ziyaretleri neticesinde elde etmiş olduğu asketik yaşama dair bilgileri Kayseriya'ya döndükten sonra da yaşatmak istemiştir. Fakat Basil her ne kadar Orta Doğu mistiklerini mektuplarında övse de asketik yaşamın toplumsal yaşamı dışlamaması gerektiğini ifade ederek yeni bir anlayış getirmiştir. Hasta ziyaretleri, yaşlı bakımı hatta cüzzamlılara yardım gibi ilkeler ile tek başına yaşayan münzevi hermetikler yerine, kominal yaşamı da içinde barındıran görelî (skete) münzeviliğinin temsilcisi olmuştur. Yazdığı kurallar ile Basil Hıristiyanlık için manastır hayatının temellerini atan isimlerden biri olmuştur.

Kaynakça

Akyürek, Engin, “MS. IV.-XI. Yüzyıllar: Kapadokya’daki Bizans”, Kapadokya, ed. Metin Sözen, (İstanbul: Ayhan Şahenk Vakfı, 1998).

Armstrong, Karen, İncil, çev. Iğın Yıldız, (İstanbul: Versüs Yay., 2008).

Ata’urrahim, Muhammed ve Ahmed Thomson, Bir İslam Peygamberi Olarak Hz.İsa, Gülsüm Mehdiyev (çev.), (İstanbul: İnsan Yayınları, 2009).

Balas, David, ‘Basil of Caesarea’, Encyclopedia of Religion, Second Edition, ed. Lindsay Jones, (Thomson Gale, 2005), c. II,

Basil, Ascetical Works, translated by Sister M. Monica Wagner, The Fathers Of The Church A New Translation, (Washington: The Catholic University of America Press, 1962).

_____, Contra Eunomium, (Against Eunomius) translated by Mark DelCogliano and Andrew Radde-Gallwitz, (Washington: The Catholic University Of America Press, 2011).

_____, Letters IV, (İng.) çev. Roy J. Deferrari, (Massachusetts:Harvard University Press), 1934.

_____, Letters, <http://www.newadvent.org/fathers/3202.htm>, (Erişim Tarihi: 24.12.2015).

_____, Hexaameron, 9, <http://www.newadvent.org/fathers/32016.htm>, (Erişim Tarihi: 24.12.2015).

Batuk, Cengiz, Assisili Francis ve Hıristiyan Mistisizmi, (İstanbul : İz Yayıncılık, 2012).

Bayrakdar, Mehmet, Bir Hıristiyan Dogması Teslis, (Ankara: Ankara Okulu, 2007) 2007.

Baş, Bilal, “Monoteist bir Hıristiyanlık yorumu: Aryüsçülük Mezhebi”, Divan Dergisi, 5/9 (2000).

Christopher A. Beeley, “The Holy Spirit In The Cappadocians: Past And Present”, Modern Theology, Volume 26/1(2010), s. 90-119.

Çelik, Mehmet, Süryani Tarihi, (Ankara: Ayraç Yayınevi, 1996).

Davies, J.G., *The Early Christian Church*, (London: The Trinity Press, 1965).

Freeman, Charles, *A New History of Early Christianity*, (Hampshire, Yale University Press, 2009).

Gribomond, J., "St. Basil", *New Catholic Encyclopedia Second Edition*, (USA: Gale Group, 2003).

Gündüz, Şinasi, *Pavlus Hıristiyanlığın Mimarı*, (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2004).

_____, *Hıristiyanlık*, (İstanbul: İsam Yayınları, 2013).

Hardy, Edward R., *Christology of the Later Fathers*, (London: The Westminster Press, 1954).

Haykin, Michael A. G., "And Who Is the Spirit? Basil of Caesarea's Letters to the Church at Tarsus", *Vigiliae Christianae*, Vol. 41/4 (1987), s. 377-385.

Hildebrand, Stephen, *The Trinitarian Theology Of Basil Of Caesarea: A Synthesis Of Greek Thought And Biblical Truth*, (Washington: The Catholic University of America Press, 2007).

Kaçar, Turhan, *Antikçağ'da Hıristiyanlık*, (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2009).

Karahan, Anne, *Beauty in the Eyes of God Byzantine Aesthetics and Basil of Caesare*, *Revue Internationale des Études Byzantines*, (2012).

Kitab-ı Mukaddes, Yeni Yaşam Yayınları, 2014.

Kustas, George L., "Saint Basil and the Rhetorical Tradition", *Basil Of Caesarea: Christian, Humanist, Ascetic A Sixteen-Hundredth Anniversary Symposium, Part One*, edited by Paul Jonathan Fed Wick, (Canada: Pontifical Institute Of Mediaeval Studies, 1981), s. 221-279.

Lacugna, Catherine Mowry, "Trinity", *Encyclopedia of Religion*, Second Edition, ed. Lindsay Jones, (New York: Thomson Gale, 2005), c. XIII.

Lebau, P., "Sabellianism", *The New Catholic Encyclopedia*, Second Edition, Volume 12, (Washington: Gale Group, 2003).

Lüdeman, Gerd, *Heretics: The Other Side of Early of Christianity*, tr. J. Bowden, (London: SCM Press, 1996).

Magoulias, Harry J. , Byzantine Christianity, Emperor, Church and the West, (Detroit: Wayne State University Press, 1982).

Origen, On The First Principle, çev. John C. Cavadani, (Indiana: Ave Marie Press, 2013).

Schaff, Philip, Nicene and post-nicene fathers of the Christian church: first series: St. Augustin the writings against the manicheans and against the donatists, (Edinburgh: T&T Clark; Michigan: William B. Eerdmans Publishing, 1989).

_____, Henry Wace, Nicene and post-nicene fathers of the Christian church: second series: St. Basil letters and select works ,(Edinburgh: T&T Clark; Michigan: William B. Eerdmans Publishing, c. VIII, 1989).

_____, Socrates, Sozomenus, Church Histories, The Nicene and Post Nicene Fathers, Second Series, ed.. Henry Wace, A. Zenos ve Chester D. Hartranft, (Michigan, 1989).

St. Basil the Great, <http://www.newadvent.org/cathen/02330b.htm>, (Erişim Tarihi 24. 05. 2016)

Studer, Basil, Trinity and Incarnation: The Faith Of The Early Church, translated by Matthias Westerhoff edited by Andrew Louth, (Edinburgh: T &T Clark Ltd, 1993).

Temiztürk, Halil, Ölü Deniz El Yazmaları ve Yahudi Literatüründeki Yeri, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012).

Tiefenbach, Hasnpeter, Anadolu'nun Azizleri, çev. Neziha Başgelen, (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2001).

Tokay, Elif, Anadolu Bir Kilise Babası: Nazianuzlu Gregory, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haziran, 2007).

Tural, Murat, Orta Çağ Doğu Hıristiyanlığında Manastır Hayatı, (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2011).

Walker, Willoston, A History of Christian Church, (Edinburgh: T&T Clark, 1959).

Williams, Rowan, Arius Heresy and Tradition, (Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing, 2002).